

Zbigniew Pianowski

Kraków - Wawel, rejony I, V/B, IX, XI,
XII, AZP 102-56/-

Informator Archeologiczny : badania 26, 73-75

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Koszalin, st. 23-36
AZP 14-21/19

Wojewódzki Konserwator Zabytków
Muzeum Okręgowe Dział Archeologiczny w Koszalinie

Badania prowadzili mgr mgr Henryk Janocha i Franciszek Lachowicz. Nadzór architektoniczny sprawowali mgr inż. Andrzej Fijałkowski i inż. Rafał Kašinowski. Finansowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie. Kaplica zakonu cysterek z końca XIII w., kościół zamkowy z początku XVII w., obecnie cerkiew prawosławna.

Kościół został wzniesiony w l. 1602-1609 przez księcia bpa Franciszka I obok zamku zbudowanego w l. 1569-1582. Posadowiono go na fundamentach zniszczonej po reformacji kaplicy kalsztornej zakonu cysterek, wzniesionej w końcu XIII w. Po wielkim pożarze miasta i zamku w 1718 r. ponownie odbudowano kościół zamkowy, który po dalszych przeróbkach w czasach nowożytnych przetrwał do dnia dzisiejszego.

W związku z prowadzonym rozpoznaniem jego wnętrza oraz pracami remontowymi zaistniała potrzeba wstępnego rozpoznania jego części zalegających pod ziemią. W 1992 r. podjęto badania wykopaliskowe typu archeologiczno-architektonicznego. Założono 2 wykopy — jeden wewnątrz kościoła przy północnej ścianie fundamentowej, drugi naprzeciwko, po zewnętrznej stronie tej samej ściany, na posesji po byłym klasztorze i zamku biskupim. Stwierdzono, że wnętrze kościoła w czasach nowożytnych podniesione zostało o ok. 2,5 m przez nasypianie piasku, gruzu i ziemi, zaś zewnętrzny teren zamkowy podwyższono od ok. kilkudziesięciu cm do prawie 1,2 m od strony północnej. Badania potwierdziły również wcześniejsze założenia architektów, że kościół zamkowy był świątynią dwupoziomową. W części podziemnej kościoła odsłonięto w jego murze północnym niszę ostrołukową ze śladami otworu wejściowego oraz uchwycono posadzkę ceglana niższej kondygnacji. Otwór wejściowy uchwycono również w wykopie po zewnętrznej stronie północnej ściany. Odkryto tu również posadzkę ceglana ułożoną na wzór jodełki, która stanowiła prawdopodobnie poziom dziedzińca zamkowego. Głębokość jej zalegania w przybliżeniu odpowiada poziomowi posadзки odkrytej wewnątrz kościoła. Uważamy, że odkryte od strony północnej wejście do dolnej kondygnacji kościoła prowadziło z pomieszczeń zamkowych, w większości posadowionych od tej strony.

W obu wykopach w przemieszanych warstwach zebrano pewną ilość drobnych ułamków naczyń glinianych, siwaków i ceglanych z polewą, sporo kości zwierzęcych i ceglanych kształtek gotyckich.

W przyszłości zarówno w kościele, jak i na całej posesji byłego klasztoru i zamku biskupiego przewiduje się prowadzenie szerszych i kompleksowych prac wykopaliskowych archeologiczno-architektonicznych.

Koszanowo, st. 11, gm. Śmigiel, woj. leszczyńskie patrz młodszy okres przedrzymski — okres wpływów rzymskich

Kraków-Bieżanów, st. 27 patrz środkowa i późna epoka brązu

Kraków-Wawel, rejony I, V/B,
IX, XI, XII
AZP 102-56/—

Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu

Badania archeologiczne i nadzór prac instalacyjnych prowadził Dział Archeologii Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu kierowany przez dr. Zbigniewa Pianowskiego (autor sprawozdania). Finansowa-

ne przez Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu. Czterdziesty trzeci sezon badań. Grodzisko gł. IX–XIII w., zamek gotycki i nowożytny.

Rejon I, piwnica „Kazimierzowska” pod południowo-wschodnim narożnikiem dziedzińca arkadowego (mgr Beata Kwiatkowska, mgr Janusz Firlet). Zakończono odgruzowywanie gotyckich piwnic, połączonych wspólnym sklepieniem w XVI w., oraz rozpoczęto badania archeologiczne na wykopie 1/92, usytuowanym w północno-zachodnim narożniku piwnic. Eksplorowano zespół nawarstwień gliniastych ze śladami konstrukcji drewnianych, stanowiący prawdopodobnie fragm. wału obronnego z 2 poł. XIII w. (1265?).

Prace będą kontynuowane.

Rejon V/B, przedromański kościół „B” pod południowym ryzalitem budynku nr 5 (mgr Stanisław Kozieł, Mieczysław Fraś). Kontynuowano uzupełniające badania archeologiczne, prowadzone w l. 1990–1991. Eksploracje koncentrowały się w rejonie południowego odcinka muru nawy rotundy (sondy 4b i 4c). Na niewielkim obszarze przebadano nawarstwienia wczesnośredniowieczne i starożytne do powierzchni skały, odsłaniając jednocześnie fragm. lica partii nadziemnej i fundamentu nawy. Stwierdzono m.in. dwie warstwy destrukcyjne, z których pierwsza stanowi zapewne ślad przebudowy, druga — ostatecznej likwidacji świątyni.

Rejon IX przy drodze dojazdowej od bramy Bernardyńskiej do baszty Złodziejskiej (mgr Andrzej Kukliński). Nadzór archeologiczny i badania ratownicze w ciągu instalacji energetycznej oraz badania archeologiczne w wykopach 1a i 1b w pobliżu północno-zachodniego narożnika budynku nr 9. W wykopach 1a i 1b kontynuowano rozpoznania dotyczące systemu obwałowań wzgórza: wczesnośredniowiecznego wału, tzw. wiślańskiego, oraz wału XIII-wiecznego. Przeprowadzono analizy dendrochronologiczną (dr M. Krąpiec) oraz C₁₄ (prof. dr hab. M. Pazdur) elementów palisady wału „wiślańskiego”. Uzyskane wyniki (po 1025 i 1050 ± 50 BP) wydają się wykluczać przedpiastowską metrykę tego umocnienia, co stoi w sprzeczności z dotychczasowym jego datowaniem.

Rejon XI, rezerwat św. Gereona pod zachodnim skrzydłem pałacu (mgr Janusz Firlet, dr Zbigniew Pianowski). Kontynuacja weryfikacyjnych badań archeologiczno-architektonicznych z l. 1990–1991. W północnym ramieniu transeptu eksplorowano nawarstwienia wczesnośredniowieczne i starożytne do poziomu skały (sonda 3a/91–92). Przebadano także wschodnią część komory grobowca zlokalizowanego w pobliżu ołtarza, na osi apsydy północnej. Stratygraficznie można datować ten obiekt na okres budowy kościoła romańskiego (tj. ok. poł. XI w.). Wg oceny prof. K. Kaczanowskiego grobowiec zawierał pochówek męczyzny w dojrzałym wieku. W komorze nie stwierdzono wyposażenia poza śladami drewna (trumny?). Przemieszczenie niektórych kości wskazuje, że pochówek mógł być przeniesiony ze starszego grobu w momencie przebudowy świątyni. Zły stan zachowania kości nie pozwolił na ich podniesienie, w związku z tym komorę zasypano i zrekonstruowano pierwotny wygląd nakrycia grobu. O wysokiej pozycji społecznej zmarłego świadczy zarówno usytuowanie grobowca „ad altare”, jak też kultywowanie tradycji miejsca pochówku jeszcze w XIII w., gdy podczas remontu świątyni zaznaczono go w glinianej posadzce okazałą płytą z piaskowca.

Już w r. 1991 stwierdzono, że ołtarz romański w apsydzie północnego ramienia transeptu spoczywa na murze starszej, przedromańskiej budowli, wykonanym z kamienia płytowego, spojonego zaprawą gipsową. Udało się ustalić, iż mamy w tym miejscu do czynienia z narożnikiem obiektu, tworzącym charakterystyczny uskok, odpowiadający w przybliżeniu grubości muru. Wnętrze znajdowało się najprawdopodobniej od strony wschodniej (wychodziło poza obręb rezerwatu). Ponadto stwierdzono, iż wkop na wspomniany wyżej grobowiec przeciął fundament kwadratowego filara o boku ok. 1,5 m, stojącego 2 m na zachód od muru przedromańskiego. Uwzględniając także fragm. murów przedromańskich odkryte w l. 1970 i 1986 na dziedzińcu Batorego można sądzić, iż na miejscu zajętym ok. poł. XI w. przez bazylikę romańską wznosił się wcześniej kompleks budowli złożony z obiektu o planie zbliżonym być może do krzyża greckiego (kaplica?), filara dźwigającego przypuszczalnie korytarz przewiązki oraz podłużnego budynku mieszkalnego? Fragmentaryczny stan zachowania murów uniemożliwia bardziej jednoznaczne określenie form tych budowli, wzniesionych — sądząc po technice wykonania — przez jeden warsztat, zapewne w tym samym czasie. Do zespołu tego należy także budowla tzw.

czworokąta z korytarzem, odkryta w 1949 r. w północno-zachodnim narożu dziedzińca arkadowego.

W krypcie wschodniej bazyliki romańskiej kontynuowano odsłanianie fundamentów pod kolumny sklepienia (wykop 2/90-92). W północnej części krypty zachował się fragm. romańskiej posadzki w postaci wylewki zaprawy wapiennej na kamiennym podkładzie. Stwierdzono także glinianą posadzkę XIII-wieczną (podobnie jak wokół grobowca oraz w obrębie naw kościoła).

Dokończono odgruzowanie XVI-wiecznej piwnicy w środkowej części rezerwatu (wykop 4/91-92). Odsłonięto wschodnie zakończenia fundamentów międzynawowych kościoła, mające zarys krzyża, co wskazuje na istnienie masywnych filarów na linii tęczy.

W południowym ramieniu transeptu eksplorowano nawarstwienia wczesnośredniowieczne i starożytne do powierzchni skały (wykop 5a/91-92). Warstwa gliniastego nasypu ze śladami drewna, osiagająca miąższość ok. 1 m, zniwelowana od góry, stanowi być może pozostałość wału poprzecznego, wydzielającego najwyższą część wzgórza.

Wykonywano także sondáže architektoniczne w północno-wschodnim i południowo-zachodnim narożniku rezerwatu, a także w przejściu prowadzącym na dziedzińiec Batorego.

Prace badawcze znajdują się na ukończeniu.

Rejon XI, krużganek północnego skrzydła pałacu (mgr Janusz Firlet, dr Zbigniew Pianowski). Wykop 1/92, założony dla weryfikacji południowo-zachodniego narożnika palatium romańskiego („sali o 24 słupach”). Stwierdzono niwelację nawarstwień oraz ewentualnie istniejących tam murów, wykonaną w momencie budowy kamiennego pałacu gotyckiego na przełomie XIII/XIV w.

Rejon XII, dziedzińiec Batorego (mgr Janusz Firlet, dr Zbigniew Pianowski). Wykop 1/92 w przejściu do rezerwatu św. Gereona. Odgruzowano część wykopu A. Szyszko-Bohusza z r. 1921 i badano strop zachowanych jeszcze nawarstwień wczesnośredniowiecznych. Nie stwierdzono spodziewanych w tym miejscu śladów murów i posadzek przedromańskich, zapewne na skutek zbyt głębokiego zniszczenia nawarstwień podczas dawniejszych badań.

Prace będą kontynuowane.

Lipiany, st. 1
gm. loco, woj. szczecińskie
AZP 39-09/6

Muzeum Narodowe w Szczecinie

Badania prowadził S. Słowiński. Grodzisko wczesnośredniowieczne.

*Literatura: *Materiały Zachodniopomorskie...*, s. 249-275.

Lipieniek, st. 1
gm. Licewo, woj. toruńskie
AZP 35-44/1

Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika Instytut Archeologii i Etnologii w Toruniu

Badania prowadzili J. Bojarski i W. Chudziak. Domniemane grodzisko wczesnośredniowieczne (XI-XII w.).

*Literatura: *Wczesnośredniowieczne grodziska...*, s. 99-102.